

FRI OS FRA DET KØNNE

Af Ingeborg Bjarno Thomsen

I samarbejde med Vendyssel Teater og Dramatikkens Hus

Inspireret af kvinderne Thyrrer Pederdatter, Sophie Steensdatter og Birgitte Chrestensdatter, som blev hekseforfulgt og dødsdømt i 1600-tallet i Vendsyssel. Med yderligere inspiration af nutidige kvinder fra Vendsyssel, alle anonymiserede.

DENNE TEKST MÅ IKKE BENYTTES TIL OPSÆTNING ELLER DELES UDEN
DRAMATIKERENS SAMTYKKE.

KARAKTERER

AMALIE: Amalie Mørup

SARAH: Sarah Simone Jørgensen

MALIN: Malin Rømer Brolin-Tani

ANDREA: Amalie Mørup

FRIGG: Sarah Simone Jørgensen

LISE: Malin Rømer Brolin-Tani

SOPHIE: Amalie Mørup

THYRRE: Sarah Simone Jørgensen

BIRGITTE: Malin Rømer Brolin-Tani

PRÆSTEN, NIELS - Scene 4: Amalie Mørup, Scene 7: Sarah Simone Jørgensen, Scene 12+14: Malin Rømer Brolin-Tani

PRÆSTEFRUEN: Amalie Mørup

FRIGGS MAND: Amalie Mørup

OVERLÆGEN: Sarah Simone Jørgensen

DEN ENE MAND: Sarah Simone Jørgensen

DEN ANDEN MAND: Amalie Mørup

EN TJENER: Amalie Mørup

Rummet:

Scenografien er sparsom. En projektor på bagvæg og sidetæpper skaber rum og stemning. Skuespillerne iscenesætter ligeledes rummene under forestillingen gennem simple remedier, virkemidler og kostumeskift på scenen. Der er ingen teatermagi eller hemmeligheder for publikum.

SCENEOVERSIGT

Prolog

Scene 1: 2023, Papfigurer

Scene 2: 1623, Tre uskyldige pust

Scene 3: 2023, En ny kvinde i byen

Scene 4: 1623, Du skal elske din næste som du elsker dig selv

Scene 5: 2023, Hokuspokus

Scene 6: 2023, En vaffel med guf

Scene 7: 1623, Dødslys

Scene 8: 2023, Hun ligger jo og pisbløder

Scene 9: 1623, En respektabel mand

Scene 10: 2023, Dildoparty

Scene 11: 2023, Fuckability

Scene 12: 1623, Du tog mig på kirkebænken

Scene 13: 2023, Køleskabstrofæ

Scene 14: 1623, Gæs er vel gæs

Scene 15: 1623, Harer på marken

Scene 16: 2023, Bestyrelsesposter og porno

Scene 17: 1623, Bål og brand

Scene 18: 2023, Se, pinsesolen danser

PROLOG

(Når publikum ankommer i salen, går AMALIE, SARAH og MALIN rundt og renser rummet med Salvie, i en form for ritual.)

SCENE 1 - PAPFIGURER

(AMALIE kommer ind, hun er klædt ud som en klassisk heks med kutte, hat, tryllestav og stor næse. Hun griner en høj hekselatter.)

AMALIE

Så fik jeg jer. I troede rigtig nok at I skulle sidde dér og nyde. Se på en masse smukke unge kvinder valse rundt på scenen, for jeres fornøjelses skyld. Næh nej, jeg er kommet for at kaste en forbandelse over dette rum. En forbandelse som binder jeg til djævlens, som jeg er i ledtog med.

(Hun påbegynder en høje hekselatter, men ender i sin egen latter.)

Ej!

Det er for sjov!

Troede I lige?

Det er jo bare en rekvisit.

(Hun vifter med tryllestaven)

Og denne her - det er en vi har fundet nede på kostumelageret.

(Hun tager hatten af, så kutten. Nu står hun kun tilbage med næsen.)

Hvad?

Nå! I venter på jeg tager næsen af. Nej, den er min egen. Det tror I ikke på? Altså, det er den. Nå, ej, det er altså lidt sårende, at I troede... Ligner den? ... Ligner den en protese simpelthen?

Jeg blev faktisk drillet rigtig meget med min store næse da jeg var barn. Heksesnuden kaldte de mig. De andre børn løb efter mig i skolegården og råbte: BRÆND HENDE, BRÆNDE HENDE, BRÆND HENDE PÅ BÅLET.

(Hun griner igen.)

Snydt igen!

(Hun tager næsen af.)

Ej, jeg har da ikke sådan en stor grim næse. Helt ærligt. Jeg er bare en helt gennemsnitlig kvinde, klar til at underholde jer. Jeg holder mig helt indenfor normerne. Gennemsnitligt pæn, gennemsnitlig høj, i gennemsnitligt tøj, og fuldt påklædt selvfølgelig. Jeg skulle jo nødtigt vise for meget hud heller. Nej, jeg holder mig fuldstændig inden for rammerne af en acceptabel kvinde.

(Hun hiver op i blusen.)

Åh, nej, en mave! Åh, nej, en navle!

Ej, bare rolig, jeg skal nok opføre mig pænt og hverken være for meget eller for lidt.

(Hun hiver ned i trøjen, så det ene bryst titter frem. Hiver hurtigt trøjen op igen.)

Det er for sjov. Jeg ved da godt, at I slet ikke kan koncentrere jer om hvad jeg siger, hvis jeg viser hud.

Nu skal I bare slappe helt af, og så skal vi nok få en rigtig behagelig aften.

(Under følgende tager AMALIE mere og mere tøj af, indtil hun står nøgen.)

Jeg er her faktisk bare for at snakke lidt med jer. Vi skal både snakke lidt om 1600-tallet, og kirken. Så kommer der også nogle andre hyggelige emner som skilsmisse og nabokonflikt. Nå-ja, og så lidt tortur og kvinder der bliver brændt. Kan I koncentrere jer om det - selvom jeg har en kvindekrop? Jeg lover det bliver SKIDEhyggeligt. Jeg er her bare for at fortælle jer et par historie.

(MALIN og SARAH træder frem i heksekostumer. De kigger forundret på AMALIES nøgne krop.)

MALIN

Hvad laver du?

AMALIE

Glem det med kostumerne: det er droppet!

MALIN

Men hvad så?

SARAH

Skal vi så også tage det hele af eller hvad?

MALIN

Amalie, det var jo meningen vi skulle fremstå som en enhed: en slags... Fortællere.

SARAH

Jeg ved altså ikke om jeg tør tage det hele af... Jeg har stadig lidt post-graviditet krop. Må man vise sådan én?

AMALIE

Fint, vi kan mødes på midten.

MALIN

Så ikke nogen næse?

AMALIE

Ikke nogen næse.

(AMALIE tager tøj på. MALIN og SARAH tager heksekostumerne af, så alle kvinderne står i deres ufarlige, gennemsnitlige tøj.)

SARAH

Skal vi prøve igen så, eller hvad?

AMALIE

Okay - du starter.

SARAH

Vi er her for at fortælle et par historier.

MALIN

Vi vil fortælle jer om os.

SARAH

Kvinderne.

AMALIE

Både dem vi er i dag.

SARAH

Eller retter sagt: dem I *tror* vi er i dag.

MALIN

Og dem vi var engang.

AMALIE

Ja, altså dem I troede vi var en gang.

SARAH

Vi er ikke andet end den fortælling der findes om os.

Papfigurer,

Et udsnit af hvad kvinder kunne opleve.

AMALIE

Hvad kvinder *har* oplevet. Både kvinder i dag, og kvinder i en helt anden tid.

SCENE 2 – TRE USKYLDIGE PUST

MALIN

I netop denne by, Hjørring, forenedes tre kvinder i 1623.

AMALIE

Thyrre Pedersdatter, Sophie Steensdatter og Birgitte Chrestensdatter.

SARAH

De kender hinanden. Ikke udadtil. Men to af dem mødes om natten. Den tredje vil snart slutte sig til.

MALIN

De mødes foran Skt. Hans kirke en lørdag nat.

AMALIE

Kvinderne har tilsyneladende ingenting til fælles.

SARAH

På nær en ting: de er i bunden af byens hierarki.

AMALIE

Birgitte Chrestensdatter er ny i byen og har spurgt sine kvindelige naboer til råds.

BIRGITTE

Hvordan klarer du dig? I har heller ingen mand til at forsørge. Hvordan får I smør på brødet?

SARAH

Og derfor står de tre her.

BIRGITTE

Jeg ved nu ikke om jeg tør.

SOPHIE

Vi har alle sammen måtte gøre det, for at slippe os fri af guds øjne, så han ikke dømmes de handlinger vi bliver nødt til at gøre.

SARAH

Stop lige en halv: hvem siger egentlig at det overhovedet havde noget med kirken og ritualer at gøre, at Birgitte endte med at blive forfulgt.

AMALIE

Det indrømmer hun selv - men først senere.

MALIN

Ja, eller også har nogen tvunget hende til at indrømme det.

AMALIE

Vi fortæller det jo bare, som nogen noteret det dengang.

MALIN

Og hvem har skrevet det ned: de selv samme højtstående mænd som brænder alle kvinderne på bålet?

AMALIE

... Ja...

(Pause.)

SOPHIE

Vi har alle sammen måtte gøre det, for at slippe os fri af guds øjne, så han ikke dømmes de handlinger vi bliver nødt til at gøre.

BIRGITTE

Hvad er det for handlinger? Har det med djævelskaben at gøre?

THYRRE

Slet ikke. Vi må blot tage hvad vi kan få, for at få dagene til at hænge sammen.

BIRGITTE

Som hvad?

THYRRE

Som mælk til smør eller byg til grøden.

SOPHIE

Eller for kærligheden, som vi alle må have for at kunne ånde, selv hvis den er forbudt.

THYRRE

Og for at yde ret hvor ret må være.

BIRGITTE

Og det hjælper? Altså ritualet.

SOPHIE

Det sætter dig i hvert fald fri fra kirkens fællesskab, til at være en del af vores.

BIRGITTE

Hvis det er det, der må til.

SARAH

Så læner Birgitte Chrestensdatter sig ind mod nøglehullet til Skt. Hans kirke og puster tre gange.

(BIRGITTE, THYRRE og SOPHIE puster tre hårde pust mod publikum.)

SARAH

Et pust for at forvove dåben.

MALIN

Et pust for at forvove kristendommen.

AMALIE

Et pust for at hengive sig til djævlens.

MALIN

Ja, eller sådan er det i hvert fald senere blevet tolket.

SCENE 3 - EN NY KVINDE I BYEN

SARAH

I den selv samme by, ligger i 2023 et nabolag kun en cykeltur fra centrum.

Lise flytter til nabolaget fordi hun bliver tilbudt en stilling som jordemor på Regionshospitalet Nordjylland. Hun er lige blevet raskmeldt fra en sygemelding med stress. Hun mener

selv, at hun er helt klar til at komme tilbage på arbejdsmarkedet. Ja faktisk, at det var noget pjat, at hun blev sygemeldt til at begynde med.

LISE

Man kan jo ikke bare gå og dandere den.

AMALIE

Hun flytter ind lige ved siden af Frigg, som er healer og har klienter liggende på en lille briks i annekset til hendes hus,

Hendes store kærlighed er urter og salver, og jord - hvilken hun flittigt putter både på sine børns kroppe og i deres munde.

FRIGG

Jeg vil skilles.

MALIN

Siger Frigg en dag til sin mand. De har Mynte på to og Solvej på otte måneder.

FRIGGS MAND

Jeg tager dig fandeme i retten! Du skal ikke have lov at få forældremyndighederne!

MALIN

Siger Friggs mand.

FRIGG

Vi må kunne lave en 7-7 ordning med Mynte. Jeg ammer stadig Solvej, hun bliver nødt til at blive hos mig.

FRIGGS MAND

Ingen vil tro på dig og dit hokuspokus!

De siger selv i børnehaven at børnene skal have mælk og kød, og du fodrer hende fandeme kun dine skøre urter.

MALIN

Frigg sidder småt i det, efter manden flyttede ud. Corona-hjælpe-pakker og a-kasser er ikke ligefrem noget der bliver bevilliget til "hokus-pokus".

SARAH

Skråt overfor Friggs hus bor Andrea i en kælderlejlighed, hvor hun udfører sit job som sexarbejder under dække af massage, fordi hendes erhverv endnu er ulovligt.

AMALIE

Ah - sexarbejde er ikke direkte ulovligt i Danmark!

MALIN

Er det så direkte lovligt?

AMALIE

Heller ikke.

Det er lovligt både at købe og sælge sex i Danmark. Sexarbejde er dog ikke et såkaldt lovligt erhverv, og derfor er sexarbejderne ikke omfattet af arbejdsmarkedets loves beskyttelse.

Man skal altså betale skat af sin indtjening, men har ikke adgang til fx a-kasser.

MALIN

Så det er altså ikke ulovligt, men det er heller ikke et lovligt erhverv.

AMALIE

Netop.

(Pause.)

MALIN

Klart.

AMALIE

Lise ser Frigg og hendes mand skændes ude på villavejen. Hun ser mænd komme ind og ud af Andreas kælderværelse.

LISE

Hvad er det for et sted jeg er endt?

AMALIE

Tænker Lise for sig selv.

Lise kan nemlig godt lide orden og regler.

FRIGG

Du ser anspændt ud. Du må sige til, hvis du får brug for en behandling!

LISE *(ryger af en cigaret)*

Ellers tak, jeg har det fint.

AMALIE

I boligforeningen bor flest par. De har fine jobs, fejede taresser, snorlige hække og børn med nye regnsæt hver sæson.

LISE

Hvad er der nu i vejen med dét?

AMALIE

Ikke noget. Men det er svært at undgå at bemærke Frigg og Andrea. Selvom de forsøger at bevæge sig i skyggerne, og ikke deltager i fællesarrangementerne.

ANDREA

Vil du ind og have en kop kaffe?

LISE

Øhm. Ellers tak, jeg er på vej på arbejde, men vi ses vel til beboermødet på torsdag.

(ANDREA og FRIGG kommer til at grine.)

FRIGG

Det nytter ikke noget at møde op til møderne.

LISE

Jamen hvordan kan man ellers blive hørt og få indført eventuelle ønsker?

ANDREA

Prøv at hør: i den bestyrelse sidder kun gamle konservative mænd, de forstår jo ikke et kvæk af hvordan det er.

FRIGG

Til møderne skal man bare nikke og sige ja til at alt skal være som det altid har været.

LISE

Arh, men de er der vel af en grund, de møder: hvorfor skulle man afholde møder med alle beboerne, hvis det alligevel er bestyrelsen der bestemmer?

ANDREA

Tilbuddet står stadig om den kop kaffe, hvis du ombestemmer dig.

SCENE 4 - DU SKAL ELSKE DIN NABO, SOM DIG SELV

MALIN

I 1623 bor Thyrrer Pedersdatter i Hjørring.

Mange rygter er gået i byen. Både Thyrrers mand og søn er nemlig begge gået bort. Nogen mener det må være hendes værk. Hvordan kan to sunde og raske mænd, pludselig dø hvis ikke der står en kvindes ondskab bag?

Det skulle vel ikke have noget at gøre med et langt og

opslidende fiskerliv?

Kort før pinse banker Thyrre Pedersdatter på sin nabos dør.

THYRRE

Niels...

NIELS

Hvad bestiller *du* her?

THYRRE

Jeg... Jeg vil bede dig om en tjeneste.

NIELS

Ja-så.

MALIN

Thyrres nabo er præsten Niels.

Han har den største gård i byen: præstegården.

Thyrres mand har før byttet fangsten fra fiskeriet med korn eller mælk, ofte en rimeligt fordelagtig handel for præsten.

THYRRE

"man må jo holde sig på god fod, med dem der har nok at gi' af", plejede han at sige.

MALIN

Så Thyrre mener, det må være nu, hendes afdøde mands godhed skal komme hende til gode.

THYRRE

Jeg vil nødtigt komme her som en anden tigger.

NIELS

Og alligevel fornemmer jeg, du kommer med et ærinde.

THYRRE

Som du ved... Mistede vi... for nyligt, to af vores elskede i dit nabohus...

NIELS

Ja, det var besynderligt, som det skete lige pludseligt.

THYRRE

Ja...

Så vi sidder jo småt i det. Min datter og jeg.

NIELS

Sig frem.

THYRRE

Og jeg ved jo, du er en næstekærlig mand.

NIELS

Man må elske sin næste, som man elsker sig selv.

Hvad behøver du? Jeg kan forhøre mig i køkkenet, om vi har noget tilovers.

THYRRE

Min datter er svanger.

NIELS

Men hun er jo ikke gift?

THYRRE

Du ved hvor nedslået hun blev af alt det der er hændt os. Så hun... Søgte trøst.

NIELS

I har da heller ikke styr på hverken det ene eller det andet i det hus.

THYRRE

Hun har teet sig, det ved jeg, men du må tro mig når jeg fortæller, at hun også har fået ballade.

NIELS

En enke og en ugift med et barn som naboer, ja det er jo kønt.

THYRRE

Jeg beder dig huske min mand og hans gavmildhed. Og hvordan du og din frue hyggede jer med vores børn i somrene førhen: Før I selv blev velsignede med et barn i vente. Hvordan min datter hjalp til på marken uden at få en skilling. At hun endda troede du var hendes farfar for en stund.

NIELS

Ja, I har jo aldrig besøgt jeres gamle forældre meget.

THYRRE

Husk det når jeg beder dig nu: kan vi låne 4 daler?

NIELS

4 daler?!

THYRRE

... Ja.

NIELS

Du forstår vel, at det er en stor sum penge at forlange af ægtefolk med et barn på vej.

THYRRE

Jeg ved, at jeg selv er fortabt uden min mand, nu må jeg bede for min datter.

Jeg vil stå i gæld til dig, og jeg er en kvinde af mit ord: Du ved da, at jeg passer min kirke.

(Pause.)

NIELS

Ved du hvad de siger om dig, Thyrre. De siger du er en djævlens kvinde. At du kaster trolddom.

THYRRE

Og du tror dem?

NIELS

Man siger, at din mand og din søn var friske og raske på kutteren, men da de kom hjem, var de ikke at finde nogen steder i flere dage. Indtil du pludselig meddelte deres død. Samtidig. Det er da besynderligt.

THYRRE

Hvis du hører nogen tale dårligt om mig, synes jeg du i stedet skulle forsvare mig.

NIELS

Ellers hvad?

THYRRE

Jeg hører dig vel ikke anklage en stakkels enkekone, for hendes tab.

NIELS

Ellers hvad, spurgte jeg?

(Pause.)

THYRRE

Du ved hvordan rygter svirer som en sandstorm.

NIELS

Du vil sprede onde ord om mig?

THYRRE

Hvis du spreder dem om mig, ender jeg på stigen!
Så jeg har vel ikke andet for, har jeg?

NIELS

Du kommer her, i mit hus, og tigger penge til en hore-unge
kort efter to mystiske dødsfald på *din* jord.
Jeg kan vel ikke tro så meget andet, end at djævlens har fået
tag i jeres hus!

THYRRE

Ha! Det er en synd at kalde dig en mand af guds ord, hvis du
ikke kan hjælpe selv din nærmeste nabo i nøden!

NIELS

Jeg vil hjælpe dig med et læs brænde til din begravelse! Det
er hvad jeg vil!

THYRRE

Det vil jeg love dig du bliver for svækket til!
Fanden tage både dig og dit ufødte barn Niels!

(THYRRE går vredt ud ad NIELS dør.)